

ROTTERDAMMERS, ZO WIJ IETS GEMEEN HADDEN

KORTE ONTMOETINGEN MET ALFRED KOSSMANN (1922-1998)

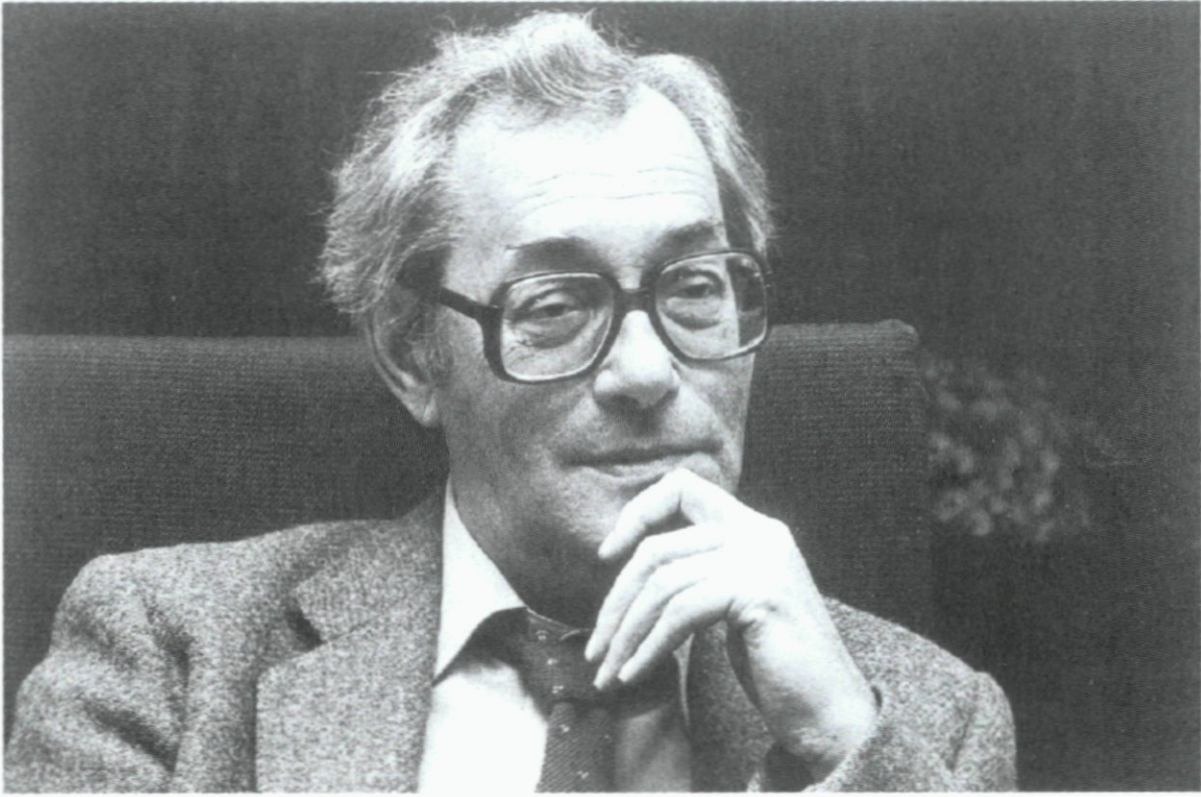
DOOR TONNY VAN DER HORST

Pas omstreeks 1985 heb ik Alfred Kossmann leren kennen. Daarvoor had ik hem slechts tweemaal vluchtig ontmoet, zodat ik mij uit die tijd moet beperken tot enkele losse herinneringen. In Rotterdam hebben wij nooit contact met elkaar gehad, want toen hij 16 jaar was, trouwde ik in Amsterdam met Victor van Vriesland, die veel later een van zijn beste vrienden zou worden en in verschillende gedaanten in zijn romans zou optreden. Ook vertelde hij over hem in het alleraardigste boekje met herinneringen dat hij in 1969 over Van Vriesland schreef. In 1952 zou Kossmann eveneens, zij het voor een paar jaar, naar Amsterdam verhuizen toen hij de aanstelling van redacteur bij uitgeverij De Arbeiderspers kreeg. Hij keerde echter naar Rotterdam terug toen hij daar kunstredacteur van de Rotterdamse editie van *Het Vrije Volk* kon worden, en in 1962 vestigde hij zich tenslotte voorgoed in de hoofdstad in dezelfde functie bij de Amsterdamse editie van deze krant.

Twintig jaar na de publicatie van zijn debuut *De nederlaag*, een roman over zijn oorlogservaringen als dwangarbeider in Duitsland, kwamen wij elkaar voor het eerst tegen op de stoep van het Amsterdamse literaire café De Engelbewaarder, dat hij met een vrolijk gezelschap verliet toen ik er juist naar binnen wilde gaan. Het was een onalledaagse ontmoeting, mag ik wel zeggen, want terwijl we elkaar passeerden, begon hij zwijgend, met een beminnelijke grijns op zijn gezicht, zijn armen op en neer te bewegen, kennelijk ter illustratie van een gedicht 'De schommel' dat ik ooit had gepubliceerd.

Voordat ik hem zou terugzien, had hij in 1972 het noodlottige auto-ongeluk (beschreven in *Laatst ging ik spelevaren*) dat hem voor de rest van zijn leven invalide maakte, waardoor hij zich alleen nog met een kruk moeizaam kon voortbewegen. Bovendien had hij zijn 'behaaglijk krot', zoals hij zijn woning in de Jordaan placht te noemen, moeten verruilen voor een flat in Amsterdam-Zuid; en tenslotte moest hij ook zijn geregelde verblijf op zijn geliefde Griekse eiland Aegina opgeven. In 1977 schreef hij *De sei-*

29. Alfred Kossmann. Foto Jan Roijers, Hoorn.

zoenen van een invalide lezer.

Dat ik mij de datum van onze tweede ontmoeting, 27 oktober 1974, zo precies herinner, kwam door het feit dat Victor van Vriesland, met wie ik na onze scheiding goed bevriend was gebleven, die dag jarig was. Hoewel ernstig ziek (drie dagen later zou hij overlijden), was hij 's avonds zijn bed uitgekomen om in een huisjasje een aantal getrouwen te ontvangen. Het werd een navrante bijeenkomst, waarop iedereen op gedempte toon alleen met zijn buurman sprak in een vreemde, onwezenlijke sfeer, wat desondanks met de nodige spiritualiën gepaard ging. Kossmann en zijn jonge vrouw Yda zaten schuin tegenover mij, te ver van elkaar af om zonder stemverheffing te kunnen praten, met het gevolg dat ook onze tweede ontmoeting een stilzwijgende gebeurtenis werd.

Pas tien jaar later – in de tussentijd had hij de Constantijn Huygensprijs voor zijn hele, aanzienlijke oeuvre gekregen – raakte ik met Alfred en Yda Kossmann bevriend. Het initiatief was van mij uitgegaan, daar ik hem had opgebeld om te vragen of hij de eerste hoofdstukken van mijn autobiografie wilde lezen, aangezien deze zich in ons beider Rotterdam afspeelde. Hij was hiertoe onmiddellijk bereid en heeft mij steeds met goede raad terzijde

gestaan tijdens menig theeuur dat ik in zijn werkkamer aan de Amsterdamse Minervalaan heb doorgebracht.

De verschijning van mijn boek in 1990 – Kossmann had zijn *Familieroman* in hetzelfde jaar voltooid – zouden we vieren met een gezamenlijke maaltijd in Montfoort, waar mijn man en ik toen woonden. In de late namiddag haalden we Fred en Yda van huis af. Het werd weer een gedenkwaardige avond, want halverwege de rit nam de storm die al de hele dag had gewoed zodanig toe dat we moesten stoppen om de brandweer de gesneuvelde bomen langs de snelweg te laten verwijderen. Toen er even verder een hoge wilg afknapte en dwars over de weg viel, besloten we de eerste de beste afslag te nemen en terug te keren, waarna we in een wegrestaurant te midden van tientallen andere gestrande automobilisten een dagschotel nuttigden in plaats van het elders voor ons gereserveerde diner.

Daarna hebben we nog één keer iets met ons vieren ondernomen, dat zonder obstakels verliep en voor Kossmann het laatste bezoek aan Rotterdam zou zijn, twee jaar na de verschijning van zijn sympathieke boekje *Rotterdammer, zo ik iets ben*. Het was in 1996, het jaar waarin hij de Libris-prijs kreeg. Een jaar eerder was hij begonnen aan zijn tweewekelijkse stukjes op de Achterpagina van *NRC Handelsblad*, die zijn gebundeld in *De mannen uit wie ik besta*. In het restaurant van het pas geopende Hotel New York aan het Koninginnenhoofd hebben we aan een van de hoge ramen, met het ongeëvenaarde uitzicht over de Maas, geluncht. En zelfs heeft Kossmann nog, steunend op zijn kruk en Yda's arm, samen met ons het interieur van het vroegere gebouw van de Holland-Amerika Lijn bezichtigd, waarin Dorine de Vos, een van de oprichters van het hotel, ons enthousiast heeft rondgeleid.

De laatste keer dat ik Fred een bezoek bracht, was in het Andreas Ziekenhuis in Amsterdam, nadat hij met goed gevolg een derde heupoperatie had ondergaan. Niettemin stonden we twee weken later aan het graf van de man voor wie de literatuur de essentie van zijn bestaan was, zoals hij vijf jaar eerder in een interview met *Vrij Nederland* had gezegd, en keek Yda op haar hurken de kist na die langzaam in de kuil wegzakte.